

ПРОМОЦИЈА РУРАЛНОГ ТУРИЗМА У СКЛОПУ СУСЕДСКИХ ПРОГРАМА ПОДРШКЕ ЕУ

Мр Душко Јовановић¹, Мр Милош Миловановић², Мр Драган Лукач³

Сажетак

Европска комисија успоставила је јединствени инструмент за претприступну помоћ земљама у процесу европских интеграција. Прекогранична сарадња, као компонента ИПА програма помоћи земљама у процесу приступања ЕУ директни је наставак и даљи подстицај јачању сарадње са земљама западног Балкана, као кандидатима и потенцијалним кандидатима за чланство у ЕУ. Пројектом који финансира Европска Комисија путем ИПА програма Мађарска-Србија, под називом ИННОАХИС израђују се оперативни развојни планови за регионе северне Србије и мађарске јужне пограничне регије, и један од циљева овог пројекта јесте стратешко развијање руралног туризма. Компонента ИПА која се односи на рурални развој намењена је земљама кандидатима, па Република Србија, као потенцијални кандидат за чланство у ЕУ, до сада није могла да користи ову компоненту.

Кључне речи: *Рурални туризам, прекогранична сарадња, ИПА*

Увод

Инструмент за претприступну помоћ – ИПА⁴ успостављен је Уредбом Европског савета бр. 1085/2006 од 17. јула 2006. године. На тај начин је Европска комисија успоставила јединствени инструмент за претприступну помоћ земљама у процесу европских интеграција за буџетски период од 2007. до 2013. године, који је објединио дотадашње претприступне инструменте: ПХАРЕ, САПАРД, ИСПА, ЦАРДС, као и претприступни инструмент за Турску. Укупан буџет ИПА

1 Академија за пословну економију, Бул.Вука Караџића бр.5. Чачак

2 Мр Милош Миловановић, помоћник министра, Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде Републике Србије, ул. Немањина 22-26, 11000 Београд, Србија, Е-маил: milos.milovanovic@minpolj.gov.rs

3 Мр Драган Лукач, председник Регионалне привредне коморе Нови Сад, 21000 Нови Сад

4 Instrument for Pre-Accession Assistance – ИПА 2007-2013

за период 2007-2013. износи 11,468 милијарди евра.

Интегрисани приступ Инструмента за претприступну помоћ огледа се и кроз саму структуру помоћи, која је обједињена у 5 компоненти тако да пружи циљану и ефикасну помоћ свакој земљи у зависности од њених развојних потреба и статуса на путу европских интеграција. Компоненте Инструмента за претприступну помоћ - ИПА 2007-2013. су:

1. Помоћ транзицији и изградња институција
2. Прекогранична сарадња
3. Регионални развој
4. Развој људских ресурса
5. Рурални развој

За тему овог рада значајно је истаћи да је наша земља, будући да је Србија тек добила од ЕК препоруку за добијање статуса кандидата за приступ ЕУ, до сада користила само програме подршке развоја прекограничне сарадње, па ћемо у првом делу рада описати инструменте суседских програма подршке ЕУ, док ћемо се у наставку посветити приказивању примера једног таквог пројекта – ИННОАХИС, пре свега његовог сегмента који се односи на заједничке маркетиншке активности са циљем промоције туризма. Закључни део рада ћемо посветити могућностима коришћења фонда за рурални развој у периоду који предстоји.

Суседски програми подршке ЕУ

Прекогранична сарадња, као компонента ИПА програма помоћи земљама у процесу приступања ЕУ директни је наставак и даљи подстицај јачању сарадње са земљама западног Балкана, као кандидатима и потенцијалним кандидатима за чланство у ЕУ. У Србији, основе сарадње постављене су у периоду имплементације помоћи ЕУ у оквиру ЦАРДС програма (2000-2006), а посебно после самита у Солуну 2003. године, када је потврђена „европска перспектива“ земаља западног Балкана (Солунска агенда) и када су земље западног Балкана прихваћене као потенцијални кандидати. Тада су ојачани напори Европске комисије да се, у што краћем временском периоду, спроведу Суседски програми. Суседски програми подразумевају сарадњу између земаља чланица и кандидата за чланство у ЕУ са њиховим суседима, и имају за циљ смањење диспаритета у економском развоју, као и јачање сарадње између организација цивилног друштва у пограничним областима.

Прекогранична сарадња са земљама чланицама ЕУ одвија се по моделу „подељеног“ управљања (схаред манаџмент). Заједничко управљање представља корак ближе ка начину управљања структурним фондовима. Износ појединачне вредности пројеката је повећан, тако да велики инфраструктурни пројекти могу да имају вредност и до милион евра. Начин формирања фонда прекограничне

сарадње битно је измењен. Обе земље дају свој допринос у један јединствени заједнички фонд, а пројекти се бирају у складу са принципима релевантности и квалитета, с тим да је обавезно да се води рачуна о обавези учешћа и партнера из суседне земље у сваком пројекту. Средства овог фонда могу да се користе на територији обе земље без изузетака.

Прекогранична сарадња између земаља западног Балкана има други начин управљања средствима ЕУ. Свака земља партнер у програму прекограничне сарадње има национална средства којим се финансирају пројектне активности апликаната на њеној територији. Средствима управља Делегација ЕУ у свакој од земаља. Правила су једноставнија него у „подељеном“ управљању, али највећи проблем је неискуство партнера у оваквим програмима. Ово је тек први програм овакве врсте који се примењује на границама између земаља западног Балкана, али сарадња ће свакако јачати и развијати се и у наредном буџетском периоду.

Циљеви које је утврдила ЕУ за реализацију у оквиру прекограничне сарадње јесу општи циљеви. Међутим, све земље партнери, у међусобном договору, и у зависности од области које су идентификоване као битне, стварају вишегодишње планске документе/оперативне програме, а они се припремају на основу специфичних економских анализа и идентификације потреба у региону прекограничне сарадње. Процес припреме програмских докумената за сарадњу са суседним земљама је партиципативан, уз широке консултације са заинтересованим странама. Консултативни процес се спроводи оснивањем заједничке радне групе у којој учествују представници са локалног, регионалног и националног нивоа из обе земље. Радна група је задужена да припреми Нацрт програма и да га преко регионалних радионица представи ширем кругу заинтересованих људи, који представљају различите економске и социјалне partnere, као што су привредне коморе, општине, развојне агенције, организације цивилног друштва, и друге.

Промоција руралног туризма у оквиру пројекта INNOAXIS

Пројекат који финансира Европска Комисија путем ИПА програма Мађарска-Србија 2007-2013 носи назив INNOAXIS - The borderline as an axis of innovation.

ИННОАХИС пројекат препоручује следеће тематске целине:

Бањски туризам - Сегедин, Алђо, Морахалом, Кишкунмајша, Кишкунхалаш, Апатин, Стара Моравица, Палић, Кањижа. У свим овим градовима раде термални базени великих капацитета. Туристима се припрема сложен програм, по коме се сваки дан проводи на другом месту.

Сеоски туризам допуњен сеоском трпезом и етно туризмом - Óпусзтасзер, Рёсзке, Ђсоттхалом, Рузса, Ђттёмёс, Сзилáгуи, Сомбор, Шупљак, Хоргош. По овој линији, туриста сваки дан на другом смештају може испробати кућно гостопримство, домаћу кухињу и да упозна карактеристичне традиције села.

Вински и гастро туризам - Цсонград, Асоттхалом, Хајџс, Баја, Фекетид, Палид, Шупљак, Хајдуково, Хоргош. Тура која је формирана за гурмане и која обилази главна виноградарска насеља региона.

Културни туризам, посете градова (циту бреакс) - Сегедин, Кишкунхалаш, Баја, Сомбор, Суботица, Кикинда. Сваки град је пре свега богат културним и архитектонским наслеђем, које као кохерентна целина представља богат туристички програм.

Активни туризам - Активни туризам су јахање, риболов, лов, планинарење, посматрање птица, водени туризам, и многе активности које су блиске природи. То се може формирати на територији целог региона.

Могућности унапређења руралног туризма након стицања статуса кандидата

Према финансијској перспективи 2007-2013. године, 43 одсто укупног буџета ЕУ одлази на рурални развој и спровођење пољопривредне политике ЕУ. Имајући у виду комплексност система заједничке пољопривредне политике, ЕУ земљама кандидатима за чланство пружа подршку у процесу прилагођавања пољопривредног сектора и руралних области, као и за имплементацију законодавства ЕУ у оквиру Заједничке пољопривредне политике. Компонента која се односи на рурални развој намењена је земљама кандидатима са циљем припреме за имплементацију и управљање Заједничком пољопривредном политиком ЕУ. Република Србија, као потенцијални кандидат за чланство у ЕУ до сада није могла да користи ову компоненту.

Имплементација помоћи у оквиру ове компоненте доприноси одрживом развоју пољопривредног сектора и руралних области, као и успешнијој имплементацији ацџис цоммунаутаире у области Заједничке пољопривредне политике. Такође, кроз процес за коришћење ове компоненте ИПА, земље кандидати за чланство у ЕУ припремају се за коришћење средстава из Европског пољопривредног фонда за рурални развој⁵.

Према ИПА Имплементационој уредби 718/20073, којом се дефинишу правила и циљеви употребе средстава из ИПА, помоћ из компоненте намењене руралном развоју доприноси постизању неколико циљева, и то:

- а) побољшању тржишне ефикасности и спровођењу стандарда Заједнице;
- б) припремним радњама за спровођење агро-еколошких мјера и стратегијама локалног развоја села;
- ц) развоју руралне економије.

⁵ European Agricultural Fund for Rural Development – EAFRD

Наведени циљеви компоненте испуњавају се кроз примену следећих мера:

Улагања у пољопривреду ради реструктурирања и достизања стандарда Заједнице кроз инвестиције у пољопривредна газдинства. Помоћ по овој мери може се одобрити физичким и правним лицима са циљем постизања економске оправданости на крају реализације инвестиције, уз обавезу поштовања минимума националних стандарда који се односе на заштиту животне средине, јавног здравља, здравља биљака и животиња, добробити животиња и безбедности на раду. Примери ове мере остварују се кроз изградњу и реконструкцију објеката, складишта, набавку опреме (музилице, лактофризи, итд.), и друго.

Подршка са циљем олакшања оснивања и административног рада група произвођача у сврхе адаптирања производње и учинка чланова група произвођача тржишним захтевима, заједничког изношења робе на тржиште (припрема за продају, централизација продаје и испорука купцима великих количина робе), као и утврђивања заједничких правила о информацијама о производњи. Помоћ, према овој мери, не додељује се групама произвођача које су званично признате од стране релевантног националног тела земље корисника пре 1. јануара 2007. године. Помоћ се додељује као паушална помоћ у годишњим ратама за првих 5 година од датума када је група произвођача призната.

Улагања у прераду и маркетинг пољопривредних и рибарских производа ради реструктурирања ових делатности и ради достизања стандарда Заједнице, с тим да инвестиције на нивоу трговине на мало нису укључене у систем помоћи. Помоћ се може доделити у форми инвестиција у предузећа која запошљавају мање од 250 радника и имају годишњи обрт који не прелази 50 милиона евра, и/или укупни годишњи биланс који не прелази 43 милиона евра, уз давање приоритета инвестицијама које имају за циљ усклађивање са свим релевантним стандардима ЕУ. Осим наведених привредних субјеката, могућност коришћења помоћи имају и субјекти који запошљавају мање од 750 радника и имају годишњи обрт који не прелази 200 милиона евра, где је сврха инвестиције да се сам привредни субјекат доведе у склад са релевантним стандардима ЕУ. Комисија може, на основу адекватног захтева из земље корисника, да одлучи да се помоћ може, такође, доделити предузећима која не испуњавају наведене критеријуме за улагања потребна за испуњавање посебних стандарда ЕУ, што подразумева посебно скупе инвестиције. Примери су изградња и реконструкција објеката, набавка опреме, итд.

Активности за унапређење животне средине и природе, кроз спровођење пилот пројеката са циљем развоја практичног искуства у спровођењу акција ради побољшања животне средине и природе, како на нивоу администрације, тако и на нивоу пољопривредних газдинстава. Примери су органска производња, ротација усева, смањивање употребе ђубрива, итд.

Побољшање и развој сеоских инфраструктура кроз смањење регионалних разлика и повећање привлачности руралних подручја за развој предузетништва и обезбеђење услова за развој руралних економија. Приоритет у овој мери програма

је на инвестицијама у снабдевање водом и енергијом, управљање отпадом, локални приступ информационим и комуникационим технологијама, локални приступ путевима од посебне важности за локални и привредни развој, као и инфраструктура противпожарне заштите због ризика од шумских пожара.

Побољшање обуке да би се допринело побољшању професионалних вештина и надлежности лица која су ангажована у пољопривредном, прехранбеном и шумарском сектору и других економских актера запослених у областима које покрива ова компонента (с тим да треба имати на уму да се средства неће додељивати курсевима или обукама који чине део нормалних програма или система образовања на нивоима средње школе или вишим нивоима).

Техничка помоћ представља меру која се односи на асистенцију државној администрацији у спровођењу ИПАРД оперативног програма. Ова мера усмерена је на помоћ при успостављању ИПАРД надзорног комитета, спровођење активности мониторинга и евалуације, одржавања семинара и састанака, итд. Такође, важно је напоменути да администрација и организације активне у области руралног развоја, основане у земљама корисницима помоћи у оквиру ове компоненте ИПА, имају приступ Европској мрежи руралног развоја. Кроз учешће у овој мрежи земља корисник помоћи може на лакши начин да оствари сарадњу са релевантним актерима из области руралног развоја земаља чланица ЕУ и на тај начин да додатно унапреди пољопривредни сектор и заштити своје интересе на европском и глобалном нивоу.

Мере које су посебно значајне за тему овог рада, односно унапређење руралног туризма, јесу:

Подстицање разноврсности и развој руралних привредних активности кроз покретање привредне делатности, стварање могућности запошљавања и кроз диверсификацију у непољопривредне делатности. Приоритет у овој програмској мери даје се инвестицијама за стварање микро и малих предузећа, занатства и сеоског туризма ради унапређења предузетништва. У срединама где су стратегије локалног сеоског развоја већ утврђене, инвестиције из овог члана морају да буду у складу са овим стратегијама.

Припрема и спровођење локалних стратегија развоја села кроз припрему пројеката сарадње у складу са приоритетима руралног развоја и вођење локалних приватно-државних партнерстава кроз оснивање тзв. „локалних акционих група“.

Почетак коришћења ИПАРД средстава у Републици Србији биће значајан за пољопривредну производњу у Србији из много разлога. Пре свега, ЕУ фондови намењени пољопривреди повећаће се за неколико десетина процената, а средства намењена руралном развоју и до неколико пута. Најзначајнији циљ свих земаља кандидата је да повећају потрошњу ИПАРД средстава на максимум како би се квалификовали за већа средства из фондова ЗПП после уласка у пуноправно чланство ЕУ. Такође, мера успеха коришћења ИПАРД фондова биће одређена

мером успеха у успостављању ефикасних и организованих институција које ће обављати имплементацију ИПАРД-а, па је због тога неопходно посветити већу пажњу изградњи и јачању институција.

ЛИТЕРАТУРА

1. Лазовић Мирјана, ет ал. 2007. “ИПА - Водич кроз Инструмент за претприступну помоћ ЕУ : 2007-2013”, Фонд за отворено друштво : Европски покрет у Србији, Београд, 2007. стр. 13-14.
2. Пејовић Андрија ет ал. 2011. “ИПА – Инструмент за претприступну помоћ ЕУ 2007-2013.”, Европски покрет у Србији, Београд. стр. 13-14.
3. “Hungary-Serbia IPA Cross-border Co-operation Programme”, МТА РКК АТИ, Kecskemét – Hungary; RTT, Subotica – Serbia, 2011. str. 10.
4. <http://www.innoaxis.hu/>

PROMOTION OF RURAL TOURISM IN THE EU CROSS-BORDER PROGRAMME

Mr Duško Jovanović, Business Economics Academy. Čačak, Serbia

Abstract

The European Commission has established an unique instrument for pre-accession countries in the European integration process. Cross-border cooperation, as a component of the IPA assistance for the countries in the EU accession process is a direct continuation of strengthening cooperation with the Western Balkans countries, as candidates and potential candidates for EU membership. The project funded by the European Commission through the IPA Programme Hungary-Serbia, called INNOAXIS, makes operational development plans for the regions of northern Serbia and the southern border region of Hungary, and one of the goals of this project is the strategic development of rural tourism. The IPA component related to rural development is intended only for candidate countries, and Serbia, as a potential candidate for EU membership, has not been able to use this component.

Key words: *Rural tourism, cross-border cooperation, IPA*